

**„Rodzina jest w życiu oparciem,
czymś co chroni, co daje siłę”.**
(Sophia Loren)

W kontekście ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r., na podstawie Zarządzenia Nr 1091 z dnia 12 grudnia 2011 r. Prezydent Miasta Sosnowca powierzył wspieranie rodzin biologicznych na terenie Gminy Sosnowiec Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Sosnowcu. Zadania związane z udzielaniem pomocy rodzinom przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych realizuje Zespół Pracy Socjalnej, w którym została wyodrębniona Sekcja Asysty Rodzinnej.

Obecnie zatrudnionych jest szesnastu asystentów. Wszyscy zatrudnieni asystenci posiadają wykształcenie wyższe pedagogiczne. Wielu z nich ukończyło również studia podyplomowe z zakresu mediacji, logopedii, terapii pedagogicznej.

Asystenturą rodzinną w pierwszej kolejności objęto rodziny, przejawiające duże trudności w prawidłowej opiece i wychowaniu, a tym samym szczególnie zagrożone umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej.

W 2020 r. wsparciem asystentów objętych było 267 rodzin z 501 dziećmi. Ze wszystkimi rodzinami zostały sporządzone indywidualne plany pracy. Asystenturą objęte zostały rodziny typowane przez pracowników socjalnych, kuratorów rodzinnych, a 48 rodzin zostało zobowiązanych do współpracy z asystentem na mocy postanowienia sądu. W zakresie realizacji planów pracy i w zależności od indywidualnych potrzeb rodzin asystenci:

- współpracowali z pracownikami socjalnymi – 174 rodziny,
- współpracowali z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i kuratorem rodzinnym - 119 rodzin,
- współpracowali z grupą roboczą ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie - 14 rodzin,
- współpracowali z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz z Centrum Leczenia Uzależnień - 14 rodzin,
- udzielali pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, uczyli ekonomicznego dysponowania budżetem domowym, informowali, pomagali i dopilnowywali uzyskania przysługujących rodzinom świadczeń, uświadamiali rodzinom hierarchię potrzeb bytowych i wydatków na ich zaspokojenie - 267 rodziny,
- motywowali członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych - 153 osoby,
- udzielali pomocy w poszukiwaniu pracy zarobkowej - 140 osoby,
- udzielali pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym uczyli prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, wypełniania codziennych obowiązków

- związanych z prowadzeniem domu, utrzymywaniem czystości, podziałem obowiązków domowych pomiędzy różnych członków rodziny – 267 rodzin,
- udzielali pomocy w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi - 199 rodzin,
 - udzielali wsparcia w zakresie potrzeb zdrowotnych dzieci poprzez osobisty kontakt z placówkami służby zdrowia - 50 rodzin,
 - udzielali wsparcia dzieciom - 98 dzieci rozpoczęło zajęcia psychoedukacyjne prowadzone w poradniach pedagogiczno-psychologicznych oraz zajęcia prowadzone przez pedagoga MOPS, a także w placówkach wsparcia dziennego,
 - motywowali rodziców do utworzenia i udziału w zajęciach grupy wsparcia lub grupy edukacyjno-wspierającej – 113 osób,
 - współpracowali ze szkołami i przedszkolami - 210 rodzin,
 - dokonywali okresowej oceny sytuacji każdej rodziny, której okres współpracy z asystentem wyniósł minimum 6 miesięcy za okres od stycznia do grudnia 2020 r. sporządzono 375 ocen rodzin,
 - sporządzali opinie o rodzinie na wniosek sądu – 73 opinie.
 - organizowali spotkania zespołów multiprofesjonalnych – 13 spotkań.

W 2020 r. w zajęciach wyrównawczych i usprawniających aparat mowy prowadzonych przez pedagoga uczestniczyło 101 dzieci. Przeprowadzono łącznie 170 indywidualnych zajęć z dziećmi oraz 398 konsultacji z ich rodzicami. Asystenci wraz z pedagogiem zorganizowali grupę wsparcia i grupę edukacyjno-wspierającą. W okresie od stycznia do grudnia 2020 r. odbyło się 16 spotkań, podczas których obecnych łącznie było 101 osób. W ramach wspierania rodzin biologicznych oraz na rzecz dziecka w 2020 r. zostały zrealizowane 4 projekty socjalne:

1. „Ferie z kąpielą w basenie” zostały zorganizowane z myślą o młodszych dzieciach pochodzących z rodzin objętych wsparciem asystentów. Z zaproszenia na krytą pływalnię przy ul. Żeromskiego dwukrotnie skorzystało 15 dzieci w wieku od 7-10 lat.
2. „Ferie w pszczyńskim zamku i w ogrodzie” zostały zorganizowane z myślą o starszych dzieciach pochodzących z rodzin objętych wsparciem asystentów. Zorganizowano wycieczkę do Pszczyzny dla 18 dzieci w wieku 10-14 lat. Uczestnicy zwiedzili XIX- i XX-wieczne wnętrza zamku pszczyńskiego, stajnie książęce, powozownię oraz ogród i park.
3. Projekt „Z ortografią za pan brat” zorganizowany został dla 14 dzieci w wieku 9-12 lat pochodzących z rodzin objętych wsparciem asystentów. W dniu 3 lutego 2020 r. dzieci wzięły udział w dwustopniowym konkursie ortograficzno-recytatorskim. Uczestnicy najpierw napisali dyktando o średnim stopniu trudności, a następnie recytowali wybrany kilka dni wcześniej wiersz Jana Brzechwy i otrzymali zasłużone nagrody.
4. „Manufaktura” przy ul. Warszawskiej w Sosnowcu dla 14 dzieci w wieku 9-12 lat pochodzących z rodzin objętych wsparciem asystentów. Uczestnicy balu kostiumowego

bawili się przy radosnej muzyce, wzięli udział w różnych konkursach oraz skorzystali ze słodkiego poczęstunku. Zrealizowane projekty umożliwiły dzieciom konstruktywne spędzanie czasu wolnego zapewniając im jednocześnie poczucie bezpieczeństwa i właściwe warunki do zabawy, rozwoju i odpoczynku.

Obostrzenia wynikające ze stanem epidemii w związku z zarażeniem wirusem SARS-CoV-2 uniemożliwiły realizację kolejnych zaplanowanych projektów socjalnych na rzecz dzieci i ich rodzin.

W ustawie rozwiązaniem jest wprowadzenie usług asystenta rodziny, który ma być oparciem rodziny w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak też pomocnym w załatwianiu spraw życia codziennego. Wszystkie zadania asystenta rodziny koncentrują się na uzyskaniu takiej trwałej poprawy w funkcjonowaniu rodziny, która pozwoli na pozostanie w rodzinie dzieci. Warto zatem zapoznać się z jednym z zawodów, który stara się wspierać rodzinę, dbać o jej tożsamość i dążyć do realizacji wytyczonych przez nią celów.

Asystent rodziny jest osobą pracującą w rodzinie, z rodziną i na jej rzecz. Towarzyszy i wspiera, ale nie wyręcza tylko motywuje do poprawy warunków życiowych, głównie dla dobra i bezpieczeństwa dzieci.

Pracownik socjalny pracuje z każdą "kategorią" klientów pomocy społecznej tj. z osobami samotnymi, chorymi, niepełnosprawnymi, starszymi, bezrobotnymi, uzależnionymi, niezaradnymi. Asystent rodziny pracuje wyłącznie z rodzinami, w których są dzieci, a rodzice z różnych powodów nieprawidłowo się nimi opiekują i wychowują. Wspiera również tych rodziców, którzy starają się odzyskać dzieci umieszczone w instytucjonalnej bądź rodzinnej pieczy zastępczej. Praca asystenta ma się rozpoczynać na etapie profilaktyki, ma on za zadanie całościowe wspieranie rodzin zagrożonych dysfunkcjami, powinien reagować na sygnały od pracowników socjalnych, pedagogów, policji, pielęgniarki środowiskowej, kuratora, wskazujące na występowanie problemów w rodzinach. Asystenci rodzin towarzyszą rodzinom, w których występują trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i zachodzi niebezpieczeństwo odizolowania dzieci od rodziców. Celem pracy asystenta jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej i nabycie lub odzyskanie umiejętności prawidłowego wychowywania i opieki nad dziećmi. Jego głównym zadaniem jest niedopuszczenie do oddzielenia dziecka od rodziny lub umożliwienie jak najszybszego powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziców.

W literaturze przedmiotu można się spotkać z następującą definicją roli asystenta: "Asystent rodziny ma za zadanie zmienić stosunek osób w rodzinie do własnej sprawczości, zwiększyć ich poczucie wpływu na własne życie, podnieść samoocenę. Indywidualna pomoc

służy rozwojowi kompetencji poszczególnych członków rodziny, osiągnięciu wyznaczonych przez nich celów, wzbudzaniu w nich wiary we własne możliwości oraz motywowaniu do podejmowania działań do tej pory uznawanych za niemożliwe. Aktywności asystenta i rodziny zmierzają do jej usamodzielnienia i pozostawienia w niej dzieci, w środowisku zapewniającym im poczucie bezpieczeństwa i prawidłowy rozwój".

Zgodnie z art 11 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej w przypadku, gdy ośrodek pomocy społecznej poweźmie informacje o rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, pracownik socjalny przeprowadza wywiad środowiskowy i po analizie sytuacji może zawnieść o przydzielenie rodzinie asystenta rodziny. Praca asystenta z rodziną odbywać się może wyłącznie za jej zgodą i przy czynnym współudziale lub też na postanowienie sądu. Współpraca między rodziną a asystentem opiera się na wspólnym opracowaniu i realizacji planu pracy z członkami rodziny i w konsultacji z pracownikiem socjalnym.

W zależności od indywidualnej sytuacji rodziny plan pracy obejmuje udzielenie pomocy w następujących obszarach:

1. w poprawie sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego;
2. pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych;
3. pomocy w rozwiązywaniu problemów psychologicznych;
4. pomocy w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi;
5. motywowaniu członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej;
6. motywowaniu do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych;
7. udzielaniu wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych;
8. prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci,

Do zadań asystenta rodziny należy również:

1. prowadzenie dokumentacji dotyczącej prowadzenia pracy z rodziną,
2. sporządzanie okresowej oceny sytuacji rodziny,
3. monitorowanie sytuacji rodziny po zakończeniu pracy z rodziną,
4. sporządzanie na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach,
5. współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny.
6. współpraca z zespołem interdyscyplinarnym i grupą roboczą lub innymi podmiotami, których pomoc przy wykonaniu zadań uzna za niezbędną.

7. podejmowanie działań interwencyjnych w sytuacji zagrożenia życia lub bezpieczeństwa dziecka i rodziny.

Praca asystenta odbywa się w miejscu zamieszkania rodziny. Liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15 rodzin.

Asystenci pracują w zadaniowym czasie pracy, co daje możliwość dostosowania ich czasu pracy do trybu życia i potrzeb rodzin. Taki system czasu pracy asystenta pozwala również na bardziej wnikliwe poznanie środowiska, zaobserwowanie sposobu funkcjonowania poszczególnych członków rodziny o różnej porze dnia.

Ważnym elementem jest fakt, że asystent nie może łączyć swojej pracy z obowiązkami pracownika socjalnego, a w szczególności nie może prowadzić postępowań z zakresu świadczeń realizowanych przez gminę.

Asystentem rodziny może być osoba, która posiada:

- a) wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie lub praca socjalna, lub
- b) wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku uzupełnione szkoleniem z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub studiami podyplomowymi obejmującymi zakres programowy szkolenia określony na podstawie ust. 3 i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną, lub
- c) wykształcenie średnie i szkolenie z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną, a także udokumentuje co najmniej 3-letni staż pracy z dziećmi lub rodziną.

Oprócz udokumentowanych kwalifikacji do pracy z rodziną asystent powinien posiadać odpowiednie predyspozycje osobowościowe, gdyż ma być „przyjacielem”, powiernikiem rodziny. Wobec powyższego nie może autorytarnie wyznaczać celów, lecz podchodzić do problemów rodziny ze zrozumieniem oraz poszanowaniem prawa klienta do samostanowienia.

W stosunku do asystenta są również stawiane wymogi natury prawnej. Asystentem może być osoba, która nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani ograniczona, wypełnia obowiązek alimentacyjny w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego, nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe.

Wdrożenie asystentury, jako metody pracy socjalnej jest cennym i skutecznym narzędziem, stanowi bardziej efektywną formę wsparcia niż standardowa praca socjalna. Asysta rodzinna charakteryzuje się:

- indywidualizacją pracy wynikającą z małej ilości odbiorców

- pogłębioną diagnozą deficytów i zasobów odbiorców
- większą możliwością skierowania do odbiorców właściwego wsparcia.

Asystowanie jest pogłębioną specjalizacją pracy dostosowaną do grup odbiorców i ich realnych potrzeb, opierającą się na wprowadzaniu w danych środowiskach różnego typu pozytywnych zmian. Asystent ułatwia również dostęp klientów do różnych instytucji, specjalistów, którzy spójnie mogą nieść wsparcie dla osób potrzebujących.

W sytuacji kryzysu w rodzinie asystowanie daje możliwość szybkiego interweniowania i reagowania służb społecznych. Asystowanie może także przyjmować rolę profilaktyczną poprzez zapobieganie pewnym negatywnym zjawiskom mogącym wystąpić w rodzinie.

Asystent, jak już sama nazwa wskazuje, ma asystować (towarzyszyć) rodzinom, w których występują istotne trudności w sprawowaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i w których zachodzi niebezpieczeństwo ograniczenia/pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców, jeśli nie zostanie zmieniony sposób funkcjonowania rodziny, zwłaszcza w układzie matka - dziecko, ojciec - dziecko.

Asystent rodzinny współpracuje z rodziną, pełniąc różne role uzależnione od potrzeb rodziny oraz poszczególnych jej członków. Pełni on rolę doradcy, terapeuty, koordynatora, nauczyciela, pomaga zrozumieć codzienne reakcje, które przeszkadzają w prawidłowym funkcjonowaniu rodzinnym, społecznym, sąsiedzkim. Prowadzenie indywidualnego poradnictwa rodzinnego, kształcenie w zakresie opieki i wychowania dzieci, wspieranie osób w obszarze edukacji zawodowej, doradztwa zawodowego i aktywizowanie do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz zdobywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego przez asystenta rodziny mają podnieść jakość życia rodziny. Wydawać by się mogło, że planowanie budżetu domowego, czasu pracy i czasu wolnego, sprzątanie, gotowanie czy podejmowanie zajęć wspólnie z dziećmi, są umiejętnościami tak oczywistymi, że nie wymagają specjalistycznej edukacji. Jednak z doświadczeń pracowników wynika, że niewydolność rodzin objawia się między innymi niezaspakajaniem ich podstawowych potrzeb. Nie zawsze wynika to z niedostatku środków finansowych, lecz jest rezultatem braku takich umiejętności. Częściowo związane jest to z syndromem wyuczonej bezradności, częściowo z dziedziczeniem stylów życia osób korzystających z pomocy społecznej.

Podczas spotkań asystent wspólnie z rodziną rozpoznają i określają podstawowe problemy socjalne (mieszkaniowe, materialne, prawne) oraz zdrowotne (bilanse zdrowia i szczepienia, problemy wymagające diagnozy medycznej i leczenia). Ustalają ich ważność i pilność, planują kolejność realizacji i sposób współpracy w ich rozwiązywaniu. Asystent udziela wsparcia pomagając w pisaniu pism urzędowych, dopełnieniu formalności związanych z uzyskaniem zasiłku, ubezpieczenia zdrowotnego, edukując oraz wspomagając rodzinę w korzystaniu z przysługujących praw, form pomocy, leczenia, opieki nad dziećmi,

wyrównywania zaległości szkolnych i pomocy w nauce, towarzysząc w kontaktach z instytucjami i służbami oraz organizacjami. Udziela pomocy w wypełnianiu obowiązków na rzecz domu i rodziny. W miarę potrzeby i za zgodą osób, z którymi pracuje zaprasza do pomocy dalszą rodzinę i o ile to możliwe proponuje wspólne spotkania. Pomoc w rozwiązaniu najbardziej absorbujących i przytłaczających problemów socjalnych i zdrowotnych jest niezbędna do odblokowania możliwości rozwojowych osób oraz podjęcia przez nich konstruktywnych form aktywności społecznej i zawodowej.

Pozostając w relacji współpracy z członkami rodziny, asystent rodziny wspomaga ich w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych (pracuje na rzecz wzmocnienia ich poczucia wartości i sprawczości, wzmocnienia niezależności od oceny, pogłębienia wglądu w siebie - we własne potrzeby i emocje, radzenia sobie z agresją, przyjmowania odpowiedzialności za siebie i osoby zależne, radzenia sobie z poczuciem krzywdy, rozwijania zaufania do siebie i innych, podjęcia leczenia uzależnień), rozwijaniu umiejętności w zakresie podejmowania decyzji, stawiania i realizacji celów, wywiązywania się z podjętych zobowiązań (omawia z rodziną zaniechane oraz podjęte działania i podsumowuje je - co się udało a co jeszcze jest do zrobienia), rozwiązywaniu problemów rodzinnych (małżeńskich/partnerskich, wychowawczych), problemów związanych z funkcjonowaniem społecznym (wspiera w rozwijaniu umiejętności wyrażania emocji, potrzeb, oczekiwań, sprzeciwu, radzeniu sobie z krytyką, zwracaniu się o pomoc, rozwiązywaniu konfliktów, w wychodzeniu z izolacji i destrukcji).

Asystent w kontakcie z rodzicami edukuje i wspomaga rodziców w rozwijaniu ich umiejętności związanych z opieką i wychowaniem dziecka (umiejętność rozumienia dziecka, ustalania zasad wychowawczych i konsekwencji, stawiania dziecku granic i wymagań adekwatnych do jego możliwości rozwojowych, umiejętności reagowania na trudne zachowania dziecka, wspierania samodzielności dziecka i udzielania mu pomocy gdy jej potrzebuje) - omawia konkretne sytuacje i zachowania, wyjaśnia, proponuje, jeśli to możliwe - zachęca do korzystania z grupowych zajęć umiejętności wychowawczych oraz wdrażania nowej wiedzy i umiejętności. Wspomaga w rozwijaniu zainteresowań, hobby małoletnich członków rodziny, przekazuje umiejętności korzystania z różnego rodzaju form wypoczynku i rozrywki, w zapewnieniu pomocy w nauce, wyrównywaniu zaległości szkolnych. W miarę potrzeby za zgodą rodziców kieruje dzieci do specjalistycznych placówek wsparcia dziennego by zapewnić opiekę oraz intensywną pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.

Praca z rodzinami jest procesem złożonym i długotrwałym. Efekty pracy z rodzinami w przeważającym stopniu zależą od aktywności rodzin, otwarcia na otrzymywane wsparcie, chęci wprowadzania w swoim życiu zmian. Objęcie rodziny wsparciem asystenta nie zawsze gwarantuje przywrócenie rodzinie zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji

opiekuńczo-wychowawczych. Działania asystenckie wymagają czasu, jednocześnie dozy pokory, aby przyznać, że w niektórych przypadkach objęcie rodzin wsparciem asystenta nie przynosi pożądaných rezultatów.

Asystent jest zawodem szczególnie narażonym na wypalenie zawodowe. Wsparcie rodzin dysfunkcyjnych, a zwłaszcza pomaganie im w prawidłowej edukacji dzieci w domu, wymaga odpowiedzialności i czasu. Skupienie się na codziennym funkcjonowaniu rodziny oraz doprowadzenie do jej aktywizacji pozwalającej na wzięcie przez nią odpowiedzialności za rozwiązywanie własnych trudności, wymaga wielu umiejętności i nakładów pracy ze strony asystenta. Mając na uwadze podejmowane przez niego działania na rzecz rodzin i dzieci można stwierdzić, że wykonywanie tej pracy jest misją, w której dobro drugiego człowieka jest najważniejsze. Wieloaspektowa praca z rodziną naturalną, ochrona odpowiedniego poziomu życia rodziny oraz rozwój specjalistycznego wsparcia pozwala na ograniczenie umieszczania dzieci w różnych formach pieczy zastępczej. Niestety dotacje rządowe na wsparcie gmin w realizacji zadań z ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej zostały w latach 2020 i 2021 znacznie ograniczone, co przełożyło się na finansowanie wynagrodzeń dla asystentów rodziny ze środków własnych gminy. O ile w latach 2012-2019 dotacja w ramach ogłaszanych konkursów „Program asystent i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej” była dużym wsparciem finansowym, który pozwalał zatrudniać asystentów rodziny zgodnie z rzeczywistymi potrzebami, o tyle od roku 2020 dotacja celowa w ramach Programu pozwala na przyznanie jedynie asystentom rodziny jednorazowego dodatku .

Przygotował:

Sprawdził:

Zatwierdził: